

Список використаних джерел:

1. Чубарова Т.В., Исаченко Т.М. Европейский Союз и проблемы социальной защиты стран участниц. *Труд зарубежом*. 2000. № 3.С.104.
2. Болотіна Н. Б. Право соціального захисту України : навч. посіб. / Н. Б. Болотіна. К. : Знання, 2005. С. 54.
3. Никитин С. М., Степанов М. П. Распределение доходов и социальная защита населения в развитых странах. *Труд за рубежом*. 2004. № 3. С. 19.
4. Антропов В. В. Социальная помощь в Германии. *Труд за рубежом*. 2002. № 3. С. 101-103.
5. Соціальні трансформації: міжнародний і вітчизняний досвід : монографія / В. М. Новіков, Н. П. Сітнікова, Л. А. Мусіна, В. В. Семенов ; За ред. В. М. Новікова; НАНУ, Ін-т економіки. К. : НАНУ, Ін-т економіки, 2003. С. 50-57.
6. Волков А. Шведский социализм сегодня. *Современная Европа*. 2003. № 2. С. 80-81.

Беднар Галина Петрівна

*Провідний спеціаліст відділу обробки документів
управління соціального захисту населення Чемеровецької РДА*

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ НАДАННЯ ДОПОМОГИ ДЕРЖАВИ У ВИГЛЯДІ ЖИТЛОВИХ СУБСИДІЙ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Проблеми призначення та надання житлових субсидій не варто розглядати як окремі суспільні відносини, оскільки на призначення субсидії впливає ряд факторів і чинників, які охоплюють різноманітні суспільні відносини. Питання житлових субсидій досліджується з різних точок зору: економічної, соціальної, фінансової сфери, економічних правах, як фактор захисту соціального становища громадян тощо.

Питання призначення та надання житлових субсидій є недостатньо дослідженою у нашій державі, вважаємо за необхідне вже ж таки охарактеризувати основні правові проблеми призначення і надання житлових субсидій на основі аналізу різноманітних наукових праць вчених щодо сутності, ролі та значення не тільки житлових субсидій, а й субсидій в цілому.

Характеризуючи проблемні питання надання пільг на оплату житлово-комунальних послуг на початкових етапах прийнятої «Стратегії заміни системи пільг на адресну допомогу населенню», М. А. Мащенко основними недоліками системи пільг, що діяла на той час на оплату житлово-комунальних послуг, називає:

- надання населенню пільг переважно за категорійним принципом (віднесення одержувача до певної соціальної або професійної групи), незалежно від матеріального становища одержувачів;

- неповний облік доходів членів сімей – одержувачів пільг, можливість підвищити добробут не особистими зусиллями породжують соціальне утриманство і пасивність;

- незбалансованість повноважень і відповідальності по наданням соціальних пільг між центральними, місцевими органами влади;

- відсутність чітко встановлених джерел фінансування, а у ряді випадків – чіткого розмежування їх між різними категоріями населення [1, с. 179-180].

Водночас під час призначення субсидій виникало багато проблем:

- несвоєчасне надання на запит управління соціального захисту населення інформації про забезпеченість комунальними послугами, про кількість зареєстрованих осіб, яким нараховується плата за послуги;

- некоректні дані при заповненні заяв і декларації;

- найбільше проблем було із справами осіб, які зареєстровані в домогосподарстві, але фактично не проживають за даною адресою.

У більшості випадків підтверджуючих документів не було, а деякі

сільські ради актів писати не хочуть, все перекладають на плечі соціального інспектора [2].

Вказані проблеми – це ті проблеми, що виникають на практиці та характеризуються відсутністю належного механізму здійснення взаємодії між органами, які здійснюють призначення субсидій (органи соціального захисту населення) та органів, які надають відповідні відомості про доходи громадян (органи податкової служби), відомості про реєстрацію громадян (сільські, селищні ради, центри з надання адміністративних послуг) тощо. Проблемою також є некоректні дані при заповненні заяв на отримання субсидії, що виражається як у наданні помилкових, некоректних чи інших даних, які вказуються у відомостях, а також, на жаль, у необізнаності громадян, особливо у сільській місцевості, щодо надання відповідних документів, що значно затягує процес оформлення, а отже, й отримання житлової субсидії.

В роботі управлінь соціального захисту населення виникають такі складнощі:

- більшість надісланих поштою заяв та декларацій некоректно заповнені, мають помилки та потребують додаткового часу на опрацювання та спілкування з клієнтом;

- існує проблема обміну даними між управліннями соцзахисту та територіальними органами ДПС, державної виконавчої служби, центрами зайнятості, вищими навчальними закладами, органами місцевої влади, житлово-будівельними (житловими) кооперативами, об'єднаннями співвласників багатоквартирних будинків та організаціями, що надають житлово-комунальні послуги;

- в окремих районах не налагоджено обмін інформацією про забезпечення громадян житлово-комунальними послугами у 5-денний термін;

- надмірне навантаження на працівників управлінь соцзахисту [3, с.4-5].

Аналізуючи вищевказані проблеми, можна констатувати, що останні

мають різноманітну природу. Ці проблеми є глобальними, а їх вирішення мають розглядатися та аналізуватися уповноваженим органами більш масштабно. З огляду на це вважаємо за доцільне здійснити певний розподіл проблемних питань, що виникають при призначенні та наданні житлових субсидій.

Так, до першої групи варто віднести проблеми, що хоча безпосередньо не стосуються питання призначення субсидій, проте мають опосередкований вплив на них. Ці проблеми є загальними для держави та суспільства та в цілому можуть впливати як на формування державної політики у сфері здійснення соціального захисту населення, так і на окремі аспекти призначення субсидій громадянам. До цієї групи запропоновано віднести таке: взаємозалежність розміру субсидії із тарифною політикою у житлово-комунальній сфері; розвиток та функціонування тіньового сектору економіки та росту неоформлених працівників; пасивна поведінка самих громадян у вирішенні питання щодо оформлення субсидій. Друга група проблем – це проблеми під час здійснення взаємодії між органом соціального захисту з іншими державними органами, діяльність яких є важливою та необхідною для швидкого та оперативного призначення та надання субсидії. Загалом до вищевказаних проблем слід віднести проблему обміну даними між управліннями соціального захисту та територіальними органами ДПСУ, центрами зайнятості тощо. Третя група проблем – це проблеми, які виникають при безпосередньому призначенні та наданні субсидії. Тобто ці проблеми можна охарактеризувати як внутрішні, які виникають у контексті здійснення взаємодії між особою, яка звертається за призначенням та наданням субсидії. До них пропонуємо віднести: встановлення права на отримання житлової субсидії, умов та порядку призначення житлової субсидії, доведення факту окремого проживання в домогосподарстві зареєстрованої людини (дітей, батьків, інших родичів), недостатній розвиток принципу адресності надання

соціальної допомоги, проблема отримання житлової субсидії орендарю квартири тощо. Четверта група проблем – проблеми, які виникають чи можуть виникнути щодо здійснення контролю за призначенням та наданням субсидій та підвищення якості надання соціальних послуг. Контроль за призначенням субсидій – важливий елемент здійснення соціального забезпечення. Серед них проблема підвищення якості призначення та надання житлових послуг особам, які цього дійсно потребують.

Однією з перших проблем щодо призначення субсидій пропонуємо виділити взаємозалежність розміру субсидії із тарифною політикою у житлово-комунальній сфері, оскільки саме тарифна політика держави є першим чинником, який визначає платоспроможність людей до оплати послуг за житлово-комунальні послуги. Чим вищі тарифи при мінімальній заробітній платі, тим менша спроможність звичайного пересічного громадянина до їх оплати у повному обсязі. Високі тарифи та низькі заробітні плати є причиною виникнення заборгованості з оплати за комунальні послуги, яка за останні роки тільки зростає. Невідповідність тарифів та фактичної собівартості житлово-комунальних послуг породжує існування перехресного субсидіювання, коли різні групи споживачів (населення, бюджетні установи та підприємства) отримують одні й ті ж самі види комунальних послуг за різними тарифами, що особливо негативно впливає на діяльність саме промислових підприємств, які змушені сплачувати житлово-комунальні послуги за значно вищими тарифами та за рахунок цього субсидіювати пільгові тарифи для населення та бюджетних організацій [4, с. 247]. Таким чином, проблема призначення житлових субсидій тісно пов'язана із тими тарифами, які встановлюються у житлово-комунальній сфері. Існує взаємообумовленість: чим вищі тарифи для населення – тим більше осіб не в змозі здійснити їх оплату, а отже, звертаються до органів соціального захисту населення для оформлення субсидій.

Вивчаючи проблему тарифів у житлово-комунальній сфері та їх сплатою

населенням, В. Ю. Ігнатенко наголошує на необхідності запровадження прозорі та економічно обґрунтованої системи встановлення тарифів на комунальні послуги. Нові тарифи мають стимулювати житлово-комунальні підприємства до енергозбереження та скорочення витрат виробництва, а не до їх підвищення, як сьогодні [5, с. 274]. Мають бути розроблені нові та ефективні механізми ціноутворення, спрямовані на встановлення стабільних та економічно обґрунтованих цін на житлово-комунальні послуги.

Державі варто створити такі умови та таку цінову політику, відповідно до якої громадяни могли б самостійно оплачувати свої рахунки за житлово-комунальні послуги без суттєвого навантаження на сімейний бюджет. Розмір витрати на житлово-комунальні послуги у людини не мають перевищувати 50 відсотків від її доходу.

Наступна проблема, яка розглядається науковцями та впливає на процес отримання та оформлення субсидій, полягає у розвитку та функціонуванні тіньового сектору економіки та росту неформальних працівників, збільшенням кількості не легалізованих працівників. Тіньова економіка та субсидії населенню є досить тісно взаємопов'язаними між собою, оскільки, як зазначає з цього приводу Н. М. Краус, чим більший обсяг державних субсидій в економіці, тим більше стоїть перешкод для роботи ринку, тим більш неефективним буде ринок у задоволенні потреб споживачів. Звідси – чим більше субсидій, тим нижчий рівень життя [6, с. 70-71]. Отже, надаючи населенню житлові субсидії, держава визнає зубожіння свого населення.

Значна кількість громадян свідомо йдуть на оплату своєї праці у так званих «конвертах» з метою можливості оформлення та отримання різних видів соціальної допомоги від держави, в тому числі й оформлення житлової субсидії. Проблема врахування доходу непрацюючої особи є досить гострою у сучасних умовах та, на нашу думку, полягає у відсутності дієвого контролю з боку органів соціального захисту населення за дійсним станом речей щодо

працевлаштування особи, яка звертається за призначенням субсидії, або щодо сімей, до складу яких входять такі особи. Зазначимо, що на практиці, на жаль, досить часто призначення субсидій здійснюється особам, які працюють неофіційно нарівні тими особами, які надають до органів соціального захисту населення достовірні відомості про свої доходи. З огляду на вищенаведене необхідним є удосконалення механізму виявлення осіб, які працюють без оформлення трудових відносин, виявлення їх фактичних доходів та вирішення питання щодо призначення таким особам чи сім'ям, до складу яких вони входять, субсидій.

Отже, подолання тіньової економіки є одним із перших кроків для налагодження системи соціального захисту населення, підтримки належного фінансово-економічного стану в державі, зменшення тиску на громадян в питанні здійснення оплати житлово-комунальних послуг. Чим меншим буде рівень розвитку тіньової економіки в Україні, тим вищим має стати соціально-економічний розвиток держави, тим більше зростатимуть стандарти соціального захисту населення.

Переходячи до наступного (другого) виділеного нами блоку проблемних питань наголосимо на тому, що обмін даними між управліннями соціального захисту та територіальними органами Державної податкової служби України, Державної виконавчої служби, центрами зайнятості є важливим та необхідним чинником, спрямованим на оперативне призначення субсидій на основі повних та достовірних даних. На нормативно-правовому рівні передбачено право структурних підрозділів органів соціального захисту населення звертатися до інших органів державної влади з метою отримання необхідних даних та відомостей для призначення особі житлової субсидії. Але практика говорить про ігнорування цими нормами, оскільки розгляд запитів органів соціального захисту населення досить часто порушуються. Загалом проблема інформаційного обміну із розвитком нових суспільних відносин стає все

актуальнішою та гострішою.

Третій блок охоплює проблеми, які виникають при безпосередньому призначенні та наданні субсидії, тобто між особою, яка звернулася за отриманням субсидії, та безпосередньо органом соціального захисту населення і в основному стосуються питання отримання права на житлову субсидію, умов та порядку її призначення. Безпосередня взаємодія громадянина із представником соціальної служби зайнятості є досить ваговою. Передусім варто зазначити, що позитивним аспектом у системі надання та призначення субсидій було запровадження спрощеного порядку надання житлових субсидій, який передбачає зменшення кількості документів, що надаються громадянами для призначення субсидій.

Доволі розповсюдженою в Україні стає ситуація, коли молода людина безробітна, при цьому є домогосподарством – отримувачем субсидії, що складається з 1 особи. Таким чином особа отримує дві державні допомоги – житлову субсидію і допомогу по безробіттю. Цю негативну тенденцію необхідно вирішувати зміною державної політики щодо працевлаштування і підвищення доходів працюючих [59].

Отже, незважаючи на рішучі кроки уряду в напрямі підвищення адресності й ефективності програми житлових субсидій, на постійне вдосконалення законодавства у цій сфері, механізм субсидіювання все ж не бездоганний: а) нормативно-правові акти містять ряд проблемних моментів; б) головна мета уряду – підтримка малозабезпеченого населення, виконується неповною мірою; в) внаслідок підвищення тарифів на оплату житлово-комунальних послуг населення, навіть використовуючи субсидії, змушене сплачувати величезні рахунки. Отже, головна мета держави – покращення економічного становища населення – нині фактично не досягнута.

Список використаних джерел:

1. Мащенко М. А. Пивавар І. В. Державне регулювання соціального захисту населення. *Інноваційна економіка*. 2013. № 2. С. 177-182.
2. Звіт про стан організації роботи щодо призначення житлових субсидій в Шепетівському районі Вінницької області. URL: <http://www.sheprda.gov.ua/doc/kolegija/1.29.06.pdf>.
3. Протокол № 3 засідання колегії Департаменту соціального захисту населення Харківської обласної державної адміністрації від 04.08.2015 р. URL : <http://kharkivoda.gov.ua/content/documents>
4. Кацюрба О. Ю. Особливості тарифної політики у житлово- комунальній сфері. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2012. Вип. 22. Ч.1. С. 244-248.
5. Ігнатенко Ю. В. Реформування житлово-комунального господарства як засіб нарощення бюджетного потенціалу регіону. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2012. № 4 (55). С. 272-276.
6. Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні : VIII Міжнародний бізнес-форум (Київ, 19 березня 2015 р.) / відп. ред. А. А. Мазаракі. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. 272 с.
7. Регіональний розподіл житлових субсидій. *Сайт Офісу з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України*. URL: <https://feao.org.ua/products/regional-distribution-of-housing-grants/>